

УДК 336.717

Т. В. Савченко

Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ БАНКІВСЬКИХ УСТАНОВ

У статті розглянуто різні підходи до визначення понять «інвестиційна політика банку» та «інвестиційна діяльність банку», а також наведено основні відмінності між ними. Досліджено процес формування, основні складові інвестиційної політики банківських установ України та фактори, що її визначають.

Ключові слова: банківські інвестиції, інвестиційна політика, інвестиційна діяльність, інвестиційна стратегія, інвестиційна тактика.

В статье рассмотрены различные подходы к определению понятий «инвестиционная политика банка» и «инвестиционная деятельность банка», а также определены основные различия между ними. Исследован процесс формирования, основные составляющие инвестиционной политики банковских учреждений Украины, а также факторы, которые её определяют.

Ключевые слова: банковские инвестиции, инвестиционная политика, инвестиционная деятельность, инвестиционная стратегия, инвестиционная тактика.

The article examines diverse approaches to the definition of the notions of «investment policy of the bank» and «investment activity of the bank» and exposes major differences between terms. The process of formation and main constituents of the investment policy of banks in Ukraine as well as the factors determining it.

Keywords: bank investments, investment policy, investment activity, investment strategy, investment tactics.

На сьогодні день для банківської системи України особливо актуальним є питання поживлення інвестиційної діяльності вітчизняних банків, оскільки їм потрібно впроваджувати такі операції, які б були достатньо прибутковими, але й не наражали банк на значний ризик, тобто фінансово-кредитним установам необхідно диверсифікувати свою діяльність і знайти альтернативу кредитним операціям. Тому перед банками сьогодні постає завдання розробити ефективну інвестиційну політику, яка б одночасно дала змогу отримати позитивний фінансовий результат та забезпечити прийнятний рівень ризику.

Дослідженню проблем банківської інвестиційної діяльності та формуванню інвестиційної політики банку приділили свою увагу такі українські вчені Б. Л. Луців, О. Д. Вовчак, А. А. Пересада, О. В. Васюренко, І. А. Бланк та ін., зарубіжні – У. Шарп, Г. Александер, Дж. Бейлі, О. І. Лаврушин, Л. Л. Ігоніна та ін. Проте, незважаючи на таку кількість наукових праць, актуальним залишається питання конкретизації понятійного апарату, використовуваного у процесі формування та реалізації інвестиційної політики банківських установ України.

Дослідник Б. Л. Луців розглядає інвестиційну політику банку (далі – ІПБ) як сукупність елементів, котрі визначають такі важливі моменти, як форми здійснення інвестицій, максимальні розміри інвестиційних вкладень, обсяги здійснення інвестицій кожного типу, клієнти, на яких спрямована інвестиційна діяльність банку, обставини, за яких здійснюються банківські інвестиції [8].

На думку О. Д. Вовчак, ІПБ зводиться до сукупності заходів з приводу визна-

чення оптимального співвідношення фінансових та реальних інвестицій з урахуванням фактора ризику [3].

Автори навчального посібника І. В. Сало та О. А. Криклій розглядають інвестиційну політику банку як частину загальної фінансової політики банку, що забезпечує вибір найефективніших фінансових інструментів капіталу та своєчасне їх реінвестування [11].

На думку У. Шарпа, Г. Александера та Дж. Бейлі, вибір та процес формування ІПБ є першочерговим етапом у здійсненні інвестиційних процесів будь-якої кредитно-фінансової установи, що має на меті визначення цілей інвестора та обсягів фінансових ресурсів, які вкладатимуться в той чи інший вид активу. Цей етап завершується вибором потенційних видів фінансових активів для включення їх до інвестиційного портфеля. Розроблення ІПБ повинне відбуватися з урахуванням факторів дохідності та ризику [13].

Погляди зарубіжних учених поділяє А. А. Пересада, який вважає, що формування основних напрямів ІПБ для досягнення поставлених цілей є важливим етапом процесу управління банківським інвестиційним портфелем. Формування такої політики передбачає розроблення схеми розміщення активів (акцій, облігацій, короткострокових цінних паперів, золота, нерухомості тощо) з метою збереження капіталу з урахуванням тих обмежень, які накладають органи регулювання та клієнти банку [9].

Інвестиційну політику також можна розглядати як сукупність принципів, методів та процедур, що цілеспрямовано реалізує банк у межах загальних методологічних вимог до управління інвестиційною діяльністю. Вона визначається конкретними завданнями, внутрішніми і зовнішніми умовами банківської інвестиційної діяльності та спрямовується на досягнення поставлених цілей інвестування.

Серед вітчизняних дослідників переважно панує думка, що ІПБ повинна становити комплекс заходів і методів, які б ураховували і визначали такі складові:

- умови, за яких банк може здійснювати інвестиційні операції;
- чітку класифікацію видів інвестицій, які обирає для себе банк;
- межі процентних ставок за інвестиційними операціями та методику їх розрахунку;
- внутрішні нормативні документи, що затверджують процедури здійснення інвестиційних операцій;
- відомості про керівні органи та перелік їхніх повноважень, що контролюють інвестиційну діяльність банку;
- способи диверсифікації інвестицій;
- визначення орієнтації інвестиційних операцій банку на певні сегменти ринку з урахуванням змін в економіці;
- визначення послідовності дій у процесі прийняття рішень щодо інвестиційних операцій, здійснення яких визначає перебіг інвестиційного процесу даного банку [6].

За визначенням Л. Л. Ігоніної, інвестиційна політика банку – це комплекс заходів щодо організації та управління інвестиційною діяльністю, спрямовані на забезпечення оптимальних обсягів і структури інвестиційних активів, зростання їхньої прибутковості за прийняттого рівня ризику. Тобто метою ІПБ є форму-

вання системи цільових орієнтирів інвестиційної діяльності та вибір найбільш ефективних способів їх досягнення [5].

Дослідник О. І. Лаврушин дотримується думки, що інвестиційна політика банку – це діяльність банківських установ з оптимальним рівнем ризику, заснована на активних операціях з цінними паперами та спрямована на забезпечення дохідності і ліквідності банківських коштів у цілому. Як бачимо, деякі дослідники ототожнюють поняття «інвестиційна політика банку» та «інвестиційна діяльність банку» [7].

У російській науковій літературі також можна натрапити на такий підхід до визначення ПБ, за якого вона звужується до питання розроблення його інвестиційної стратегії. У цьому випадку ПБ визначають як комплекс заходів, спрямованих на розроблення стратегії управління портфелем інвестицій, досягнення оптимального співвідношення прямих і портфельних інвестицій з метою забезпечення нормальної діяльності, зростання прибутковості операцій, підтримання допустимого рівня їх ризиковості та ліквідності балансу.

Існує й інший погляд на визначення ПБ, за якого останню розглядають як діяльність банку, що базується на активних операціях із цінними паперами і яка спрямована на забезпечення дохідності й ліквідності банківських капіталів з урахуванням фактора ризику.

Як бачимо, на сьогодні немає єдиного підходу до тлумачення поняття «інвестиційна політика банку», яке було б універсальним для всіх банків та віддзеркалювало всі аспекти цієї політики. Така ситуація є цілком закономірною, адже ПБ формує кожний банк самостійно з урахуванням його місії, мети діяльності та загальної стратегії розвитку.

На нашу думку, інвестиційна політика банку – це сукупність дій банку на ринку інвестицій, що відповідає індивідуально розробленій стратегії, яка спрямована на одержання максимального прибутку за прийняттого рівня ризику та закріплення своєї позиції на ринку, а також забезпечує реалізацію загальнодержавної інвестиційної політики і задовольняє інтереси національного господарства.

Усі банки у процесі розроблення своєї інвестиційної політики з метою одночасної максимізації прибутку та забезпечення належного рівня ліквідності й надійності інвестиційних операцій повинні дотримуватися таких принципів.

1. Зв'язок інвестиційної політики із загальною стратегією економічного розвитку банку. Інвестиційну політику потрібно розглядати як один із основних елементів загальноекономічної стратегії розвитку банку. Вона обов'язково повинна узгоджуватися з його депозитною, кредитною політикою, а також з політикою управління банківськими ризиками.

2. ПБ повинна відповідати державній інвестиційній політиці та її розвитку у визначений період.

3. Розробляючи інвестиційну політику, значну увагу потрібно приділити прогнозуванню стану фінансових ринків. Визначаючи стратегічні інвестиційні цілі банку, потрібно враховувати можливі зміни, очікувані на фінансовому ринку в цілому в цей період і в тих сегментах ринку, у яких банк планує здійснювати свою інвестиційну діяльність, зокрема.

4. Принцип безпеки. Для ефективної реалізації інвестиційної політики банківська установа повинна ретельно проводити аналіз надійності об'єкта інвесту-

вання. Банк не може дозволити собі необачно інвестувати власні кошти без урахування принципу фінансової безпеки.

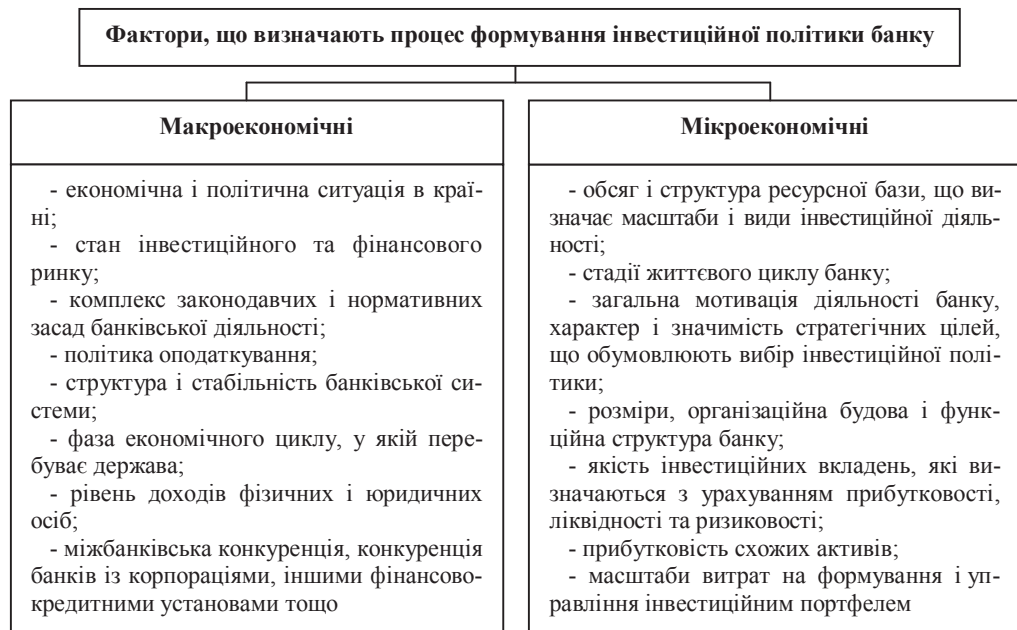
5. Аналіз інвестиційного клімату у країні. Це основа управління інвестиціями на рівні банку. Він включає розроблення таких прогнозів:

- динаміки валового внутрішнього продукту, національного доходу та обсягів виробництва промислової продукції;
- динаміки розподілу національного доходу (нагромадження і споживання);
- процесів перерозподілу корпоративної власності;
- державного законодавчого регулювання інвестиційної діяльності;
- розвитку окремих інвестиційних ринків, особливо грошового і фондового.

6. Визначення основних складових інвестиційної політики, які б відповідали розвитку банківської установи на даному етапі здійснення нею господарської діяльності.

Наведені принципи є основою для формування та розроблення інвестиційної політики банківської установи, оскільки відображають головні аспекти організації інвестиційної діяльності, потрібно врахувати, здійснюючи відповідні операції. У кожному банку ПБ повинна мати два напрями: перший – формування змісту самої інвестиційної політики; другий – повинна складатися з конкретних організаційно-управлінських заходів, спрямованих на її реалізацію.

Розробляючи ПБ, потрібно враховувати фактори, що безпосередньо впливають на неї. Їх можна поділити на макро- та мікроекономічні (рис. 1) [4; 5; 10; 11].

Рис. 1. Фактори, що впливають на процес формування ПБ
(джерело: склав автор на підставі [4; 5; 10; 11])

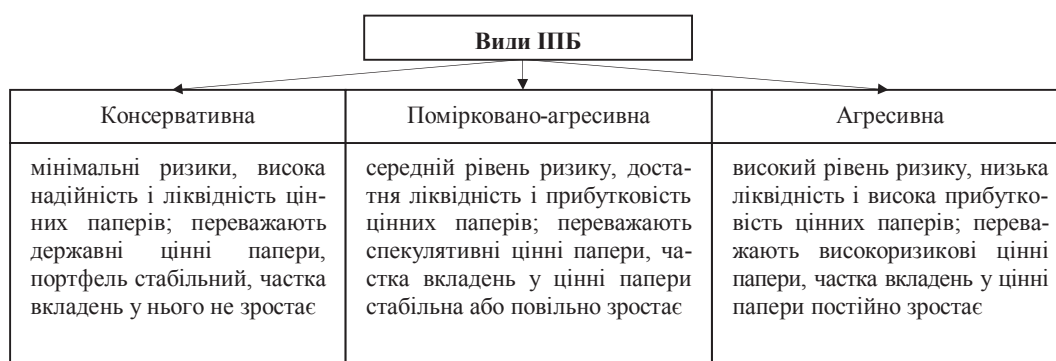
Аналіз наведених факторів уможливує висновок, що основним чинником під час розроблення ПБ повинен бути вибір оптимального підходу до оцінювання ризиків. Особливістю активних операцій банку є те, що вони здійснюють-

ся переважно за рахунок залучених коштів, що вимагає від банку обмежувати рівень ризику, коли він вкладає кошти у великий інвестиційний проект. Це змушує банк реально оцінювати рівень ризику, показники економічної ефективності інвестиційних проектів, оптимально поєднувати термін інвестування та періодичність залучення коштів. Крім того, активні операції банківських установ й інвестиційні зокрема жорстко контролюють нормативні акти Національного банку України.

Найважливішими взаємопов'язаними елементами інвестиційної політики є стратегічні і тактичні процеси управління інвестиційною діяльністю банку. Під інвестиційною стратегією розуміють визначення довгострокових цілей інвестиційної діяльності та шляхи їх досягнення. Її подальша деталізація здійснюється під час тактичного управління інвестиційними активами, що включає визначення оперативних цілей короткострокових періодів і засобів їх реалізації. Таким чином, розроблення інвестиційної стратегії є вихідним пунктом процесу управління інвестиційною діяльністю [10; 14].

Формування інвестиційної тактики відбувається в межах окреслених напрямів інвестиційної стратегії і орієнтоване на їх виконання в поточному періоді. Воно передбачає визначення обсягів і структури конкретних інвестиційних вкладень, розробку заходів щодо їх здійснення, а в певних випадках – складання моделей прийняття управлінських рішень щодо виходу з інвестиційного проекту і конкретних механізмів реалізації цих рішень.

Розроблення інвестиційної політики передбачає не лише вибір напрямів інвестування, а й урахування певних обмежень, пов'язаних із необхідністю забезпечення збалансованості інвестиційних вкладень банку. Цілі й обмеження встановлюються законодавчими та нормативними актами органів грошово-кредитного регулювання, а також органами управління банку [3].

Рис. 2. Види ІІБ
(джерело: [3])

Інвестиційна політика банківських установ має низку специфічних особливостей. Оскільки пріоритетною метою банківської інвестиційної діяльності є дохід, то банк розвиває свою інвестиційну політику на принципах диференціації норми прибутку за певними категоріями: підвищення надійності банку (прибуток у розмірі 5–7 %); позиція збільшення доходу (прибуток до 20 %); ризикова позиція (прибутковість 25 % і вище) [4].

Немає єдиного підходу серед науковців і щодо визначення поняття «банківські інвестиції».

Так, О. Я. Стойко вважає, що банки здійснюють свою інвестиційну діяльність за допомогою механізмів фондового ринку та середньо- і довгострокового кредитування [12].

Як інвестиції в економічні проекти, цінні папери, передові технології і виробничу та нематеріальну сферу, розглядає банківські інвестиції О. В. Васюренко [2].

Дослідник О. І. Лаврушин інвестиційних операціями банку вважає вкладення наявних коштів у цінні папери та паї небанківських структур з метою спільної господарської і комерційної діяльності, а також розміщення строкових вкладів в інших банківських установах [12].

Як уважає О. Д. Вовчак, інвестиційна діяльність банку характеризується вкладеннями в довгострокові цінні папери, паї, частки, вкладеннями у статутні капітали та в матеріальні і нематеріальні активи [3].

Згідно з Законом України «Про банки і банківську діяльність» банки можуть здійснювати прямі інвестиції та операції з цінними паперами. Банк, регулятивний капітал якого повністю відповідає вимогам здійснення інвестицій, установленим нормативно-правовими актами Національного банку України, має право здійснити інвестицію без письмового дозволу, у випадку якщо:

- інвестиція у фінансову установу становить сукупно не більш як 1 % статутного капіталу банку;
- інвестиція здійснюється до статутного капіталу бюро кредитних історій, що має ліцензію спеціально уповноваженого органу виконавчої влади у сфері регулювання ринків фінансових послуг [1].

Банку заборонено інвестувати кошти в юридичну особу, статутом якої передбачено повну відповідальність її власників.

Отже, термін «інвестиції банку» – це вкладення в рухоме і нерухоме майно, інтелектуальні цінності та цінні папери, зроблені універсальними і спеціалізованими банками як інституційними інвесторами з метою отримання прибутку або поширення корпоративного впливу.

Висновки. Інвестиційна політика банку пов'язана з системою цільових орієнтирів інвестицій і вибором найбільш ефективних способів їх досягнення. Тому, реалізуючи свою інвестиційну політику, банки повинні інвестувати кошти так, щоб закріпити за собою адекватне і постійне їх повернення; вкладати свої кошти в такі види цінних паперів, які б він легко міг реалізувати за надзвичайного стану. Недотримання цих умов ускладнює ефективне управління портфельними ризиками, тому питання формування ефективного інвестиційного портфеля з урахуванням можливих напрямів інвестування в Україні та актуальні проблеми реалізації інвестиційної політики банківських установ в цілому є подальшими напрямками дослідження діяльності українських банків.

Бібліографічні посилання

1. Про банки і банківську діяльність: Закон України від 07.12.2000 № 2121–III [Елект-

- ронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.zakon.nau.ua>
2. **Васюренко О. В.** Банківські операції : навч. посіб. / О. В. Васюренко. – 6-те вид., перероб. і доп. – К. : Знання, 2008. – 318 с.
  3. **Вовчак О. Д.** Банківська інвестиційна діяльність в Україні / О. Д. Вовчак. – Л. : Вид-во Львівської КА, 2005. – 544 с.
  4. **Запоточний В. І.** Інвестиційна політика як основний етап банківського інвестиційного процесу / В. І. Запоточний // Науковий вісник НЛТУ України. – 2012. – Вип. 22.9. – С. 201–206.
  5. **Игонина Л. Л.** Инвестиции : учеб. пособ. / Л. Л. Игонина ; под. ред. В. А. Слепова. – М. : Юристъ, 2002. – 480 с.
  6. **Кравчук І. С.** Особливості реалізації банками інвестиційної політики на ринку цінних паперів України / І. С. Кравчук // Збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України. – 2012. – № 1. – С. 198–211.
  7. **Лаврушин О. И.** Деньги, кредит, банки : учеб. / И. О. Лаврушин ; под. ред. И. О. Лаврушина. – 6-е изд., перераб. и доп. – М. : Кнорус, 2007. – 560 с.
  8. **Луців Б. Л.** Банківська діяльність у сфері інвестицій : навч. посіб. / Л. Б. Луців. – Тернопіль : Економічна думка, 2001. – 360 с.
  9. **Пересада А. А.** Управління банківськими інвестиціями : монографія / А. А. Пересада, Т. В. Майорова. – К. : КНЕУ, 2005. – 388 с.
  10. **Печенко О. О.** Процес формування та реалізації інвестиційної політики в банку / О. О. Печенко // Вісник Університету банківської справи Національного банку України. – 2011. – № 1 (10). – С. 135–138.
  11. **Сало І. В.** Фінансовий менеджмент у банку : навч. посіб. / І. В. Сало, О. А. Криклій. – Суми : Університетська книга, 2007. – 314 с.
  12. **Стойко О. Я.** Банківські операції : підручник / О. Я. Стойко. – К. : Центр навчальної літ-ри, 2003. – 323 с.
  13. **Шарп У.** Инвестиции / У. Шарп, Г. Александер, Дж. Бейли ; пер. с англ. – М. : ИНФРА, 2003. – 1028 с.
  14. **Шинкаренко А. В.** Суть інвестицій крізь призму банківської інвестиційної діяльності / А. В. Шинкаренко // Актуальні проблеми економіки. – 2011. – № 2 (116). – С. 172–178.

Надійшла до редколегії 17.04.2015